

Elita Lazda

Decimālās klasifikācijas tēvs — Melvils Djūijs (1851–1931)

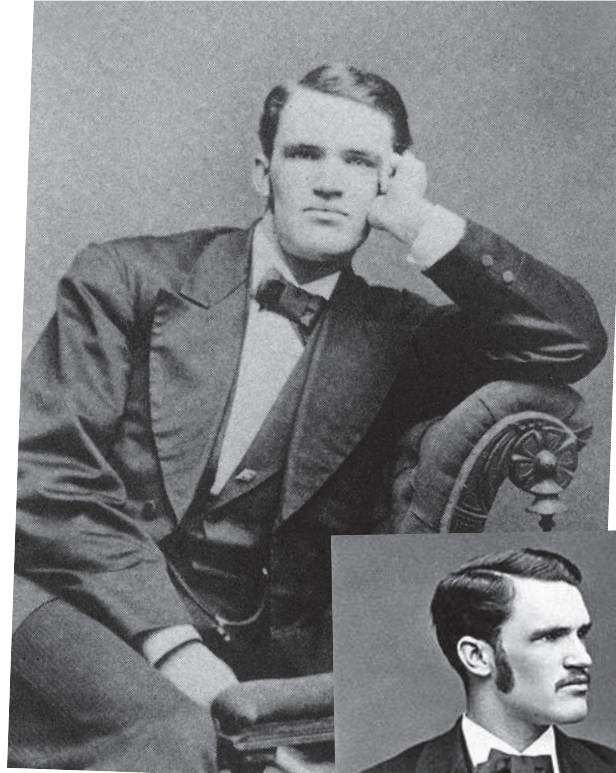
Melvils Djūijs (*Melville Louis Kossuth Dewey*) — Decimālās klasifikācijas autors, viens no ievērojamākajiem Amerikas bibliotekāriem, Amerikas Bibliotēku asociācijas (*The American Library Association, ALA*) organizētājs un pirmais priekšsēdētājs, pirmā profesionālā bibliotēku žurnāla "The Library Journal" un pirmās bibliotēkū skolas dibinātājs, dedzīgs metriskās sistēmas, kā arī angļu valodas ortogrāfijas reformas piekritējs (tieši tādēļ dzīves pēdējos gados viņš savu vārdu rakstīja *Melvil Dui*), mehanizācijas un standartizācijas propagandētājs, bibliotēkas darba standartizētājs, kataloga kartīšu standartformāta un tipveida kataloga struktūras izstrādātājs. (5)

M.Djūijs visu dzīvi veltīja bibliotēku darba uzlabošanai. 19.gadsimta beigās un 20.gadsimta sākumā viņš izstrādāja un ieviesa to, bez kā šodienas bibliotēku darbs vairs nav iedomājams — katalogu, kurā grāmatas kārtotas pēc autoriem un tēmām. Grāmatām krātuvēs tiek piešķirti plaukta numuri, kas analogi to katalogu numuriem. M.Djūijs pirmais izteica šodien tik pašsaprotamo frāzi: bibliotēkām jābūt atvērtām līdz pat vēlam vakaram, lai strādājošajiem dotu iespēju apmeklēt tās pēc darba. Viņš izstrādāja arī abonementa sistēmu, lai grāmatas varētu izsniegt promnešanai, kā arī ieviesa sodanaudu par laikus neatdotām grāmatām. (10)

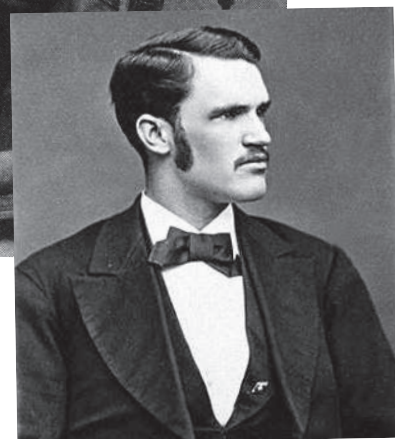
Jaunekļa gadi

M.Djūijs piedzima 1851.gada 10.decembrī, nelielā Amerikas Savienoto Valstu Ņujorkas pavalsts pilsētīnā Adamsenterā (*Adams Center*). Nelielā apdzīvotā vieta pirmo reizi minēta 1816.gadā kā *Adams Five Corners*. Apmēram 1828.gadā tā kļuva par pilsētu Adamsenteru, kas pastāvēja līdz pat 1900.gadam.

Esot vēl mazs zēns, M.Djūijs sapņoja kļūt par misi-onāru, kas apceļo pasauli, taču, lai par tādu kļūtu, bija nepieciešama izglītība. Tādēļ jau bērnībā viņš skaidri apzinājās, ka noteikti studēs koledžā.

M.Djūijs jaunībā

M.Djūija tēvs, Džoels Djūijs (*Joel Dewey*), bija kurpnieks, viņam piederēja arī neliels veikaliņš un nolikta-va. M.Djūijs jau kopš mazotnes palīdzēja tēvam no mācībām brīvajā laikā.

15 gadu vecumā M.Djūijs sāka rakstīt dienasgrāmatu. Tajā atspoguļota viņa ikdiens un aktivitātes, piemēram, regulāra baznīcas un Svētdienas skolas apmeklēšana. Aprakstīta makšķerēšana, medības, slidošana, slēpošana, kā arī nebeidzami saimniecības darbi. M.Djūijs sniedzis arī komentārus par saviem pētījumiem skolas brīvlaikos, kas liecina, ka jau pusaudža gados viņš bija pilnīgi pārliecināts par studēšanu koledžā, jo pētījumi galvenokārt tika veikti aritmētikā, pēc tam algebrā. Turpat rodami arī tulkojumi no latīņu valodas, uzskaitīti izlasītie klasiķu darbi — Valtera Skota (*Walter Scott*) "Ezera sievietē" (*The Lady of the Lake*) un Tomasa Babingtona Makoleja (*Thomas Babington Macaulay*) "Anglijas vēsture" (*The History of England*).

Kāds ieraksts vēsta par pirmo pieredzi ne tikai apavu izgatavošanā, bet arī alkohola un tabakas lietošanā. M.Djūijs rakstīja: "Tēva noliktavā aizņēmos ne vien instrumentus un izejmateriālus apavu pārim, bet arī alkoholu un tabaku. Tā ieguvi prasmi izgatavot apavus un absolūtu nepatiku visas dzīves garumā pret alkoholu un tabaku."

17 gadu vecumā M.Djūijs nokārtoja eksāmenus, iegūstot 3.pakāpes skolotāja sertifikātu, līdz ar to tiesības mācīt nelielu skaitu mācību priekšmetu. Kad viņa tēvs pārdeva gan noliktavu, gan veikaliņu un ar ģimeni pārcēlās uz Oneidu (*Oneida*), M.Djūijs iestājās Garīgajā seminārā, tomēr pēc neilga laika to pameta. (1)

1870.gadā viņš sāka mācīties Amhērstas (*Amherst*) koledžā.

Koledžas gadi, spriežot pēc ierakstiem dienasgrāmatā, aizritējuši diezgan mierīgi, bez īpašiem notiku-

miem. M.Djūijs izvairījies no dažādām sociālajām aktivitātēm, ja bija iespējams, neapmeklēja koledžas pasākumus. Toties viņš kļuvis par aktīvu un lojālu *Delta Kappa Epsilon* studentu biedrības locekli. Šī biedrība iestājās par pilnīgu atturību no alkohola, tabakas un opija.

Jebkura biedrības aktivitāte stenografēta dienasgrāmatā. Savukārt gan paša, gan citu biedru referāti sagrupēti pēc tematiem vai to lasīšanas datumiem. M.Djūijs šos referātus arī pārrakstīja un bez maksas izdalīja koledžas studentiem. (2) Varētu teikt, ka, pateicoties šīm aktivitātēm, radās viņa dotības klasificēšanā. M.Djūija māte apgalvojusi, ka sistemātiskās domāšanas spējas viņam sākušas izpausties jau 5 gadu vecumā. (7)

Decimālās klasifikācijas tapšana

Uzsākot studijas Amhērstas koledžā, M.Djūijs iekārtojās darbā šīs mācību iestādes bibliotēkā. Drīz vien dienasgrāmatā parādījās ieraksts, ka bibliotēkā nepieciešama labāka darba organizācija, jāizmaina darba metodika. (3)

M.Djūijs dienasgrāmatā aprakstīja svētdienas rītu baznīcā, kad radās atklāsme par Decimālo klasifikācijas sistēmu: "Pēc mēnešiem ilgiem meklējumiem, svētdienas rītā baznīcā, dievkalpojuma laikā, kad es, acis neatrāvis, skatījos uz mācītāju, bet nedzirdēju ne vārda no viņa sacītā, risinājums manī uzplaiksnīja tik pēkšņi, ka es gandrīz palēcos uz vietas un iekliedzos: "Eureka!" (3)

Viņš aptvēra, ka zinātņu kopumu iespējams sadalīt desmit klasēs, par simboliem izmantojot arābu ciparus, līdzīgi kā tas sakārtots Bībelē.

1873.gada 8.maijā koledžas bibliotēkas padomei viņš pirmo reizi ziņoja par iestrādņēm grāmatu decimālajā klasificēšanā.

Ziņojuma rokraksts ir saglabājies līdz pat mūsdienām, tādēļ skaidri zināms, ka šajā laikā darbs pie Decimālās klasifikācijas bija sācies. Lai ilustrētu savu ideju, Čārlzam Darvinam kā autoram bija piešķirts skaitlis 47. (9) Koledžas bibliotēkas padome iestrādnes akceptēja, un M.Djūijs uzsāka šīs bibliotēkas krājumu kārtot jaunajā sistēmā. (8)

Lai gan 1874.gadā tika iegūts maģistra grāds matemātikā, M.Djūijs tomēr nolēma nepamest koledžas bibliotekāra darbu.

Njuorkas Kolumbijas koledžas bibliotēka ap 1884.gadu

Pēc kāda laika, izmantojot iespēju apmeklēt vairāk nekā 50 bibliotēkas Ņujorkā un Jaunanglijā, viņš nolēma izvērtēt un salīdzināt citu bibliotēku darbu. Izvērtējot redzēto, viņš bija satriekts, ka bibliotēkās trūkst darba efektivitātes, daudz laika tiek patērēts darbu dublēšanai, kā arī trūkst vienotas klasifikācijas sistēmas. M.Djūijs secināja, ka tas nozīmē ne tikai laika, bet arī finanšu līdzekļu izšķērdību, tādēļ bibliotēkām nepieciešama vienota, universāla klasifikācija, kuru nevajadzētu ik pa laikam mainīt. (1)

1883.gadā Ņujorkas Kolumbijas koledžas (šodien Kolumbijas Universitāte) prezidents M.Djūiju uzaicināja vadīt koledžas bibliotēku. M.Djūijs piekrita un kopā ar savu draugu un palīgu Valteru Stenliju Bisko (*Walter Stanley Biscoe*), strādājot koledžas bibliotēkā, papildināja un 1885.gadā izdeva Decimālo klasifikācijas sistēmu. Tās nosaukuma pirmie divi vārdi "Decimal Classification and Relative Index..." kopā ar izgudrotāja uzvārda pirmo burtu ir iegājuši pasaules vēsturē, tiek lietoti un bibliotekāru vidē pazīstami ar saīsināju-

mu DDC (*Dewey Decimal Classification* — Djūija Decimālā klasifikācija). “Relative Index” netiek lietots, jo, kā laika gaitā pierādījās, katrs lietotājs šos vārdus izprot citādi. (9)

M.Djūija Decimālā klasifikācija (DDK) piedzīvojuši 20 izdevumus. 1876.gada pirmajam izdevumam bija vien 42 lappuses, no kurām 11 aizņēma klasifikācijas tabulas, bet atlikušās — ievads un alfabētiskais rādītājs. Otrais izdevums iznāca 1855.gadā, tajā jau bija 314 lappuses, turklāt tabulas aizņēma vairāk nekā 200 lappuses. Salīdzinoši 14.izdevumam 1942.gadā jau bija 1927 lappuses, bet 20. — četri sējumi, kopumā 3378 lappuses, kur pirmajos trīs sējumos bija tikai tabulas, bet ceturtajā — norādījumi un pamācība, kā izmantot DDK.

Pēdējais — 20.izdevums — tika izdots ne tikai poligrāfiski, bet pirmoreiz arī elektroniski, t.i., tika izveidota datubāze lasāmatmiņas kompaktdiskā (*CD-ROM*) ar nosaukumu *Electronic Dewey*. Meklēšana *Electronic Dewey* iespējama pēc klasifikācijas indeksiem, atslēgvārdiem, priekšmetu rādītājiem un Būla kombinācijām.

20.gadsimtā DDK izmantoja 135 pasaules valstīs, tā tulkota 35 valodās. 1970.gadu vidū DDK izmantoja 85% ASV un Kanādas publisko bibliotēku. DDK izplatīta ne tikai Amerikā, bet arī daudzās Āzijas un Āfrikas valstīs, aptverot gandrīz visus Tuvos Austrumus un musulmanisko pasauli. DDK nav atkarīga no valodas, tajā izmantotos apzīmējumus var saprast jebkurš, jo galvenais elements ir pasaulē saprotamie arābu cipari. (8)

Universālās decimālās klasifikācijas (UDK) saistība ar M.Djūiju

Beļģu juristi Pols Otlē (*Paul Otlet*, 1868–1944) un Anrī Lafontēns (*Henri La Fontaine*, 1854–1943) labi pārzināja situāciju Eiropas bibliotēku sistemātiskajos katalogos, proti, kaut kāds zinātnisks klasificējums bija vien universitāšu bibliotēkās, jo 19.gadsimtā universitāšu bibliotēku vadītāji un darbinieki bija profesori. Lielākā daļa universitāšu klasifikācijas sistēmu nebija universālas, jo atspoguļoja tikai mācību iestāžu intereses. Tāpat būtisks trūkums bija bibliogrāfisko līdzekļu, kas sistemātiski grupēja materiālus, sarežģītā pieņemto apzīmējumu sistēma. Klasifikācijas indeksu piešķiršanai tika izmantoti gan romiešu, gan arābu cipari kopā ar alfabētu. P.Otlē labi saprata, ka nepieciešama ne tikai loģiska, pēc savas struktūras hierarhiska, bet arī skaidri saprotama indeksācijas sistēma, kurai nepiemistu nekāda nacionalitāte.

1894.gadā P.Otlē nejauši ieguva informāciju, ka ASV indeksu piešķiršanai izmanto sistēmu, kas sastāv tikai no arābu cipariem. Lai gan daži vēstures avoti apgalvo, ka P.Otlē un A.Lafontēns jau pirms 1894.gada zinājuši par ASV klasifikācijas praksi, kā arī par M.Djūija izveidoto klasifikācijas sistēmu, jo A.Lafontēns brīvi runājis un rakstījis angļu valodā, bet P.Otlē — lasījis.

1895.gada sākumā P.Otlē un A.Lafontēns ieguva Briseļē izdoto M.Djūija Decimālās klasifikācijas sistēmas 5.izdevumu. Tas bijis biezs sējums. Analizējot DDK, abi nonāca pie atziņas, ka tā ir vienkārša sistēma, kuru iespējams neierobežoti papildināt, neizjaucot pamatstruktūru.

1895.gada 24.martā P.Otlē nosūtīja M.Djūijam vēstuli franču valodā, kurā rakstīja, ka DDK ir “izgudrojumu brī-

nums”. Turpat viņš lūdza atļauju izmantot šo klasifikāciju bibliogrāfijā, kā arī sniegt norādes, ja kaut kas šādā gadījumā būtu jāmaina. P.Otlē norādīja, ka ir gatavs sadarboties ar M.Djūiju, pilnveidot sistēmu, un jautāja: “Vai es kopā ar savu palīgu drīkstū uzsākt Jūsu izveidotās Decimālās klasifikācijas sistēmas tulkošanu franču valodā, un kādi būtu Jūsu noteikumi?” Vēstules nobeigumā P.Otlē jautāja, cik ASV bibliotēkās un bibliogrāfiskajos līdzekļos izmanto šo klasifikāciju, un vai ir iespējams iegūt materiālus par atsauksmēm un darba gaitu.

M.Djūijs atsūtīja P.Otlē vēstuli atpakaļ, kur uz pirmajiem lūgumiem vēstules malā bija pierakstījis “Jā”. Pārējie jautājumi prasīja ieguldīt darbu, tādēļ arī atbildes nebija, un pat līdz šai dienai nav zināms, vai M.Djūijs kādreiz ir sniedzis P.Otlē atbildi uz šiem jautājumiem.

P.Otlē, nesagaidot atbildi uz visiem viņu interesējošajiem jautājumiem, 1895.gada 8.augustā nosūtīja M.Djūijam otru vēstuli. Tajā viņš lūdza atļauju tulkot DDK franču, vācu un itāļu valodā, kā arī izklāstīja savus plānus par Starptautisko Bibliogrāfijas institūtu (*International Institute of Bibliography*, SBI), kas ar M.Djūija atļauju un uzraudzību izmantotu šo sistēmu, tā realizējot viņa idejas visā pasaulē. (4)

Pēc pāris mēnešiem M.Djūijs P.Otlē nosūtīja oficiālu atļauju izmantot DDK, turklāt iekļaujot tajā nepieciešamos papildinājumus un labojumus. Turpat tika arī dota atļauja tulkošanai (turklāt valodas, kurās to drīkstēja tulkot, nebija uzskaitītas). Pēcāk M.Djūijs šo atļauju pāradresēja SBI.

Pasaules vēsturē, varētu teikt, šis ir pirmais gadījums, kad autors bez atlīdzības atdod autortiesības citai valstij, nenosakot ierobežojumus intelektuālā produkta un izgudrojuma izmantošanai un izplatīšanai. M.Djūijs to darīja tādēļ, ka SBI būtība un darbība atbilda viņa pārliecībai.

Saņēmis labvēlīgas atbildes, P.Otlē sāka rīkoties — jau pēc pāris nedēļām, 1895.gada 2.–4.septembrī, Briseļē noorganizēja starptautisko bibliogrāfu konferenci. SBI savukārt nolēma M.Djūiju iecelt par organizācijas goda biedru. P.Otlē šo ziņu nekavējoties telegrafēja uz ASV.

Vairāk nekā 30 gadus P.Otlē, A.Lafontēns un M.Djūijs saglabāja draudzīgas attiecības. Par to liecina arī fakts, ka, sākoties Otrajam pasaules karam, M.Djūija dēls Godfrijs oficiālā vēstulē aicinājis P.Otlē un A.Lafontēnu pārcelties uz ASV, piedāvājot dzīvesvietu M.Djūija īpašumā.

“Bibliotēku Žurnāls” un Amerikas Bibliotēku asociācija

1876.gadā M.Djūijs izveidoja pasaulē pirmo profesionālo izdevumu “Bibliotēku Žurnāls” (*The Library Journal*), kurā pats ilgus gadus pildīja redaktora pienākumus. Pirmajā žurnāla numurā M.Djūijs publicēja rakstu “Profesija” (*The Profession*). Tajā viņš norādīja, ka bibliotekāra profesijai ir pedagoģisks raksturs, un pierādīja, ar ko atšķiras bibliotekāri no arhivāriem un muzeju darbiniekiem. 1876.gadā iznākušajos žurnāla numuros bija vairāk nekā desmit viņa publikāciju, un katra no tām ir interesanta un aktuāla arī mūsdienās, taču tolaik tas bija kaut kas pilnīgi jauns un pat nesa-

protams, piemēram, kooperatīvā katalogizācija, uzskaites katalogs, inventāra grāmatas.

Tajā pašā gadā M.Djūijam izdevās īstenot vēl vienu savu ideju — sasaukt bibliotekārus Filadelfijā un nodibināt Amerikas Bibliotēku asociāciju (*The American Library Association, ALA*). Tajā tika apspriestas bibliotēku darba attīstības perspektīvas, specializēto bibliotēku nepieciešamība, to stratēģija un taktika. Šī konference bija būtisks pavērsiens bibliotēku attīstībā.

ALA dibinātājs no 1876.–1890.gadam uzņēmās pildīt asociācijas sekretāra pienākumus. Šajā laikposmā nomainījās vairāki asociācijas prezidenti. M.Djūijs šo pienākumu pildīja no 1890. līdz 1893.gadam.

Filadelfijā M.Djūijs pirmā ALA kongresa dalībniekus iepazīstināja ar izdevumu "Klasifikācija un priekšmetu rādītājs grāmatu un brošūru katalogizācijai un kārtošanai bibliotēkās" (*A Classification and Subject Index for Cataloguing and Arranging the Books and Pamphlets of a Library*). Tā bija neliela brošūra, vien 44 lappuses bieza. Uzrādītas tika 889 iedaļas (no 1000 iespējamajām), un diez vai kāds toreiz varēja iedomāties, kas no šī nelielā izdevuma taps nākotnē. (9)

Maz zināms ir fakts, ka 1876.gada oktobrī Filadelfijā, pirmā ALA kongresa zālē, pavisam nejauši atradās Annija Godfreja (*Annie R. Godfrey*), kas arī bija bibliotekāre. Pēc dažiem avotiem Annija bija vienīgā sieviete šajā sietā. Te arī tikusi izteikta prognoze, ka bibliotēku darbs kļūs par zinātņu, kurā sievietes gūs panākumus. Tā tas arī notika. Melvils un Annija apprecējās 1878.gadā. Viņu laulība ilga 44 laimīgus gadus. Droši vien tā bija pirmā profesionālo bibliotekāru laulība. Dēls Godfrijs, dzimis 1887.gadā, kļuva par atbalstu visās bibliotekārajās lietās un idejās.

Profesionālās izglītības tapšanas "ērķšķainais" ceļš

M.Djūiju uzskata par bibliotekāra profesijas dibinātāju, jo viņam izdevās ne tikai izstrādāt, bet arī ieviest dzīvē nepieciešamos un obligātos profesijas principus, kas, savukārt, veicināja bibliotekāra darba atzīšanu par patstāvīgu profesiju. Līdz tam bibliotēku darbinieki bija, piemēram, filozofi, vēsturnieki, matemātiķi, mācītāji un, kaut arī viņus mēdza dēvēt par bibliotekāriem, bibliotēku direktoriem vai bibliotēku vadītājiem, tā nebija viņu pamatprofesija. (9)

1887.gadā, strādājot Kolumbijas koledžā, M.Djūijs atvēra pasaulē pirmo bibliotekāru skolu "Bibliotēkekonomijas skola" (*School of Library Economy*). M.Djūijam nācās noteikt un izstrādāt bibliotekāru izglītībai nepieciešamos obligātos un fakultatīvos mācību priekšmetus un pierādīt profesionālās izglītības nepieciešamību.

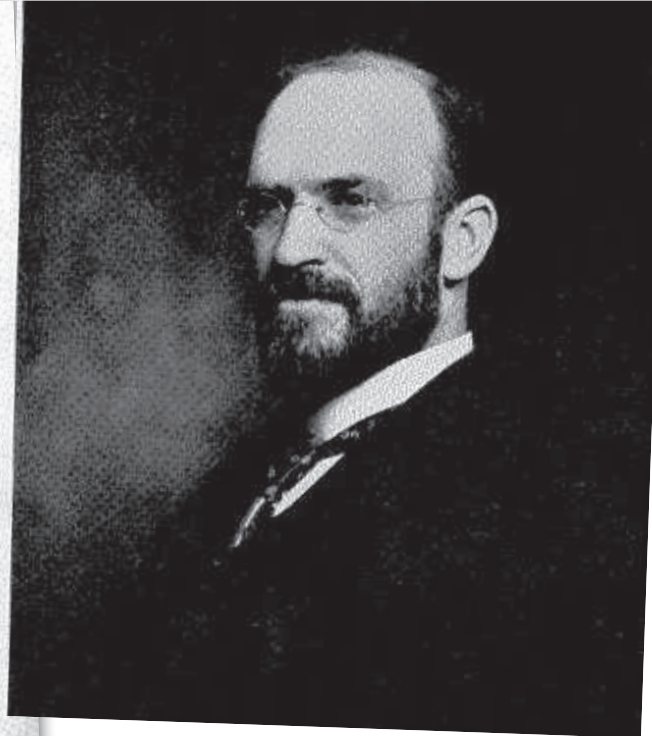
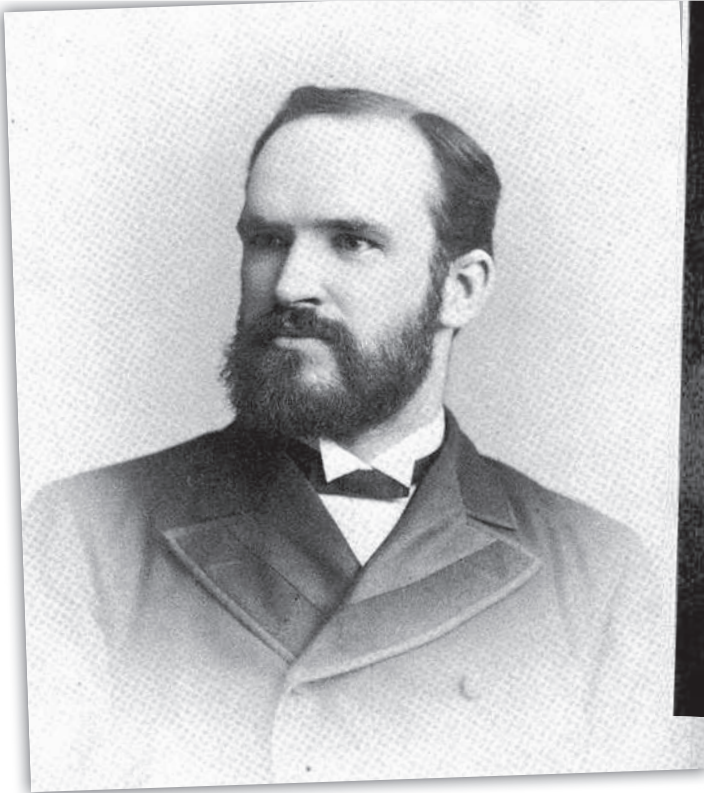
Lai atvērtu bibliotekāru skolu, bija ejams "ērķšķainais" ceļš. Varētu teikt, ka pirmās bibliotekāru mācību iestādes liktenis aizsākās diezgan neveiksmīgi. Skolu varēja atvērt gadu vai divus ātrāk, taču koledžas īpašnieks un viņam pakļautā koledžas padome nede-va atļāuj. ALA kārtējā kongresā diemžēl arī M.Djūija kolēģi bibliotekāri nostājās pret "šāda veida eksperimentiem".

M.Djūijs ar dēlu Godfriju 1887.gadā

M.Djūijs izdarīja ko tādu, kas tā laika Amerikas sabiedrībā tika pilnībā nosodīts, un lika apšaubīt "īstos nodomus un morālisko stāju". Vispirms M.Djūijs ALA kongresā uzstājās ar ziņojumu, bet pēc tam "Bibliotēku Žurnālā" publicēja rakstu (taisnību sakot, neviens to neņēma īpaši nopietni) ar drosmīgu virsrakstu "**Bibliotekārais darbs — profesija sievietei, kas ieguvusi izglītību koledžā**". Autors uzsvēra, ka darbs bibliotēkā dod sievietēm iespēju iegūt līdzīgas vai pietuvinātas tiesības ar vīriešiem un ka tas nav un nevar būt nekas īpašs, ja sieviete vēlas iegūt izglītību un darba pieredzi līdzvērtīgi vīrietim. Publikācijā tika paustas sentences, kas it kā aizskāra ne tikai vīriešu bibliotekāru pašlepnumu, bet visu bibliotekāro sabiedrību. Pirmo reizi pasaules vēsturē M.Djūijs tūkstošiem gadu pastāvējušajā tradicionālajā vīriešu pasaulē — bibliotēkā — vēlējās ielaist sievietes. Sabiedrība šim mēģinājumam atbildēja ar naidu un protestiem, uzskatot M.Djūiju par psihiski nepieskaitāmu.

Bet M.Djūijs vēl bija jauns un nelokāms, kā arī šo ideju atbalstīja draugi un tuvinieki, tādēļ viņam izdevās panākt, ka 1887.gada 5.janvārī durvis vēra Kolumbijas Bibliotēkekonomijas skola (*Columbia School of Library Economy*). Pirmajā kursā bija vien 20 studenti, no kuriem 17 — sievietes. Lekcijas klausīties nāca arī koledžas bibliotekāri. Pasniedzēji bija tajā laikā slaveni savā aroda speciālisti — bibliotekāri un grāmatu izdevēji. Savukārt pats M.Djūijs, pēc tā laika studentu atmiņām, katru dienu lasīja lekcijas (pirmajā gadā no visām 108 lekcijām 72 lasīja tieši M.Djūijs), kā arī piedalījās citu lek-

M.Djūijs brieduma gados

toru lasītajās lekcijās. Lektors vienmēr pusdienoja kopā ar studentiem, cenšoties uzturēt viņos možu noskaņojumu. Sarunas par bibliotekāra profesiju reizēm mēdza ieilgt pat vairākas stundas.

Daudzas inovācijas radās praktisko nodarbību laikā. Piemēram, 1888.gadā M.Djūijs sagatavoja un izdeva brošūru "Bibliotēkas saīsinājumi" (*Library abbreviations*), kas, iespējams, ir pamats šodienas saīsinājumu standartiem.

Skola guva panākumus, jau otrajā mācību gadā tā saņēma 100 iesniegumus, bet pēc rūpīgas pārbaudes un konkursa tika atlasīti vien 22 klausītāji. Tomēr, neskatoties uz to, 1888.gada 5.novembrī Kolumbijas koledžas aizbildņu padome pieņēma rezolūciju par Bibliotēkekonomijas skolas slēgšanu un M.Djūija atbrīvošanu no visiem ieņemamajiem amatiem, jo aizbildņu padomei sievietes studentes nebija pieņemamas.

1889.gada sākumā M.Djūijs kopā ar "dažāddzimuma" (kā tika minēts rezolūcijā) studentiem un pasniedzējiem pārcēlās uz Olbanī, Ņujorkas pavalsts administratīvo centru. Tur tika atvērta ne tikai bibliotekāru skola, bet arī jauna bibliotēka, kuru M.Djūijs vadīja līdz 1906.gadam.

Izglītības jomā M.Djūijs iedibināja mūžizglītības (*long-life education*) nepieciešamību, nepārtrauktu zināšanu papildināšanu un interešu paplašināšanu. Šo procesu viņš nosauca par pašpilnveidi (*self-improvement*). Ieteikumus M.Djūijs vienmēr vispirms pārbaudīja uz sevis. Pat viņa tuvākie kolēģi, piemēram, nezināja, ka 51 gada vecumā M.Djūijs Sirakūzu Universitātē (*Syracuse University*) ieguvis doktora grādu filozofijā un tiesību zinātnēs. Izrādījās, ka pašmācības ceļā iegūtās zināšanas bija tik pilnīgas, ka M.Djūijs varēja kārtot eksāmenus šajās jomās, pat neapmeklējot lekcijas, viņa pieredzes pietiktu pat vairākām doktora disertācijām. (9)

Leikpleisidas klubs (*Lake Placid Club*)

55 gadu vecumā M.Djūijs atstāja visus ieņemamos amatus (pēc vēsturiskajiem datiem, tobrīd to bija 12), paliekot vien 1910.gadā dibinātās kompānijas — Leikpleisidas kluba — priekšsēdētāja amatā. Šīs kompānijas dibināšana bija viņa pēdējais projekts.

Par saviem līdzekļiem M.Djūijs iegādājās nelielu zemes īpašumu skaistā vietā Leikpleisidā, Ņujorkas pavalstī. Uz iegādātās zemes tika uzcelts trīsstāvēgs nams, blakus ierīkots stadions un parks. Māja nekāpoja tikai un vienīgi M.Djūija ģimenei. Bibliotekāriem no visas pasaules par salīdzinoši nelielu samaksu bija iespēja iegādāties "ceļazīmi" uz M.Djūija "kūrortu bibliotekāriem", kas drīz vien ieguva "pirmās bibliotekāru pieredzes skolas" slavu. Iegādātās "ceļazīmes" deva iespēju Leikpleisidas kluba atpūtas namā pavadīt 24 dienas. Ik pēc divām nedēļām, kad pusei no "atpūtniekiem" viņu atvēlētais laiks bija beidzies, kolektīvā ienāca nākamais pieredzes un inovācijas vilnis, kas turpinājās visu gadu.

20.gadsimta 30.gados, jau pēc M.Djūija nāves, šajā "bibliotekāru kūrortā" patvērumu rada vairāki bibliotekāri no tām Eiropas valstīm, kurās varu pārņēma fašisti.

Citas aktivitātes bibliotēku jomā

M.Djūijs bija desmitiem citu projektu iniciators dažādās bibliotēku darba jomās.

Iespaidojoties no Tomasa Alvas Edisona (*Thomas Alva Edison*, 1847–1931) kaligrāfiskā rokraksta, M.Djūijs 1876.gadā ieviesa "bibliotekāro rakstu" (*Disjoined library hand*). Tas nozīmēja, ka turpmāk bibliotēkas dokumentiem bija jābūt aizpildītiem drukātiem burtiem, turklāt, kā norāda vārds *disjoined*, tie atdalāmi viens no otra.

M.Djūijs izstrādāja kataloga kartīšu standartu, kā arī pilnveidoja kataloga skapi, pēcāk šo ideju pārņēma P.Otlē.

Kataloga kartīte izmērā 2x3 collas (apmēram 7,5x12,5 cm) ar caurumu vidū pie trešās rindiņas no lejas tika izstrādāta, analizējot desmitiem dažādu bibliotēku kartīšu. Kad kartīte bija izstrādāta, tai tika pielāgota kastīte un dažādas ietilpības kataloga skapji, piemēram, 4, 6, 8, 12, 24, 48 vai 64 kastītes, ar diviem plauktiem, lai kastītes varētu pārskatīt gan stāvot, gan sēžot. Līdz pat mūsdienām saglabājušies pirmo kataloga skapju rasējumi, furnitūras un ieveramā stieņa stiprinājuma apraksti. Pēc M.Djūija neko vairs nevajadzēja "piedomāt", tādēļ ne velti viņu mēdz dēvēt par "bibliotēku darba Edisonu".

Viņš uzstāja, ka bibliotēkas tehnoloģiju jomā nepieciešams ieviest standartizāciju un centralizāciju, vienotus katalogizācijas, klasifikācijas, uzskaites un statistikas principus, tādējādi reanimējot centralizētās katalogizācijas ideju. M.Djūijs 20 gadus pūlējās ieviest drukātās kartītes, pievienojot tām centralizēti noteikto klasifikācijas indeksu. Tikai 1900.gadā ASV Kongresa bibliotēka kā eksperimentu uzsāka darbu ar tipogrāfijā iespējamām kartītēm. M.Djūija ideja izrādījās tik veiksmīga, metodiska, ekonomiska un informācijietilpīga, ka centralizētā katalogizācija pastāv pat mūsdienās. (9)

Ap 1876.gadu M.Djūijs nodibināja *Riders and Writers Economy Company* — organizāciju, kas vēlāk pārtapa par *Bibliotēku biroju*. Birojs centās panākt, ka komerciālās struktūras atbalsta bibliotēku un bibliotekārus, piemēram, uzsākot bibliotēkas tehnikas ražošanu, bibliotēku darbam nepieciešamo veidlapu iespiešanu, bibliotēku telpu aprīkošanu. M.Djūija moto: "Daudzas firmas un kompānijas var ražot, taču to, kas vajadzīgs bibliotēkām, pārdot var tikai viena" — šodien ir ieviests ASV praksē, proti, visu, kas nepieciešams bibliotēku darbam, piedāvā pasaulē pazīstamās firmas *Gaylord* katalogs. (9)

1892.gadā, strādājot Olbanī (Ņujorkas pavalsts), M.Djūijs izmēģināja praksē līdz tam tikai teorētiski apskatīto *pārvietojamu bibliotēku*. Varētu teikt, ka tas ir mobilu bibliotēku dzimšanas gads.

Minams arī M.Djūija bibliotēkas iekārtojuma unifikācijas standarts.

Aktivitātes citās sfērās

Pieminot M.Djūiju kā bibliotekāru, nevajadzētu piemirst arī viņa inovācijas un aktivitātes citās dzīves sfērās. Piemēram, viņš bija viens no Amerikas metriskā biroja (*The American Metric Bureau, AMB*) un Izrunas reformas asociācijas (*Spelling Reform Association, SRA*) organizētājiem.

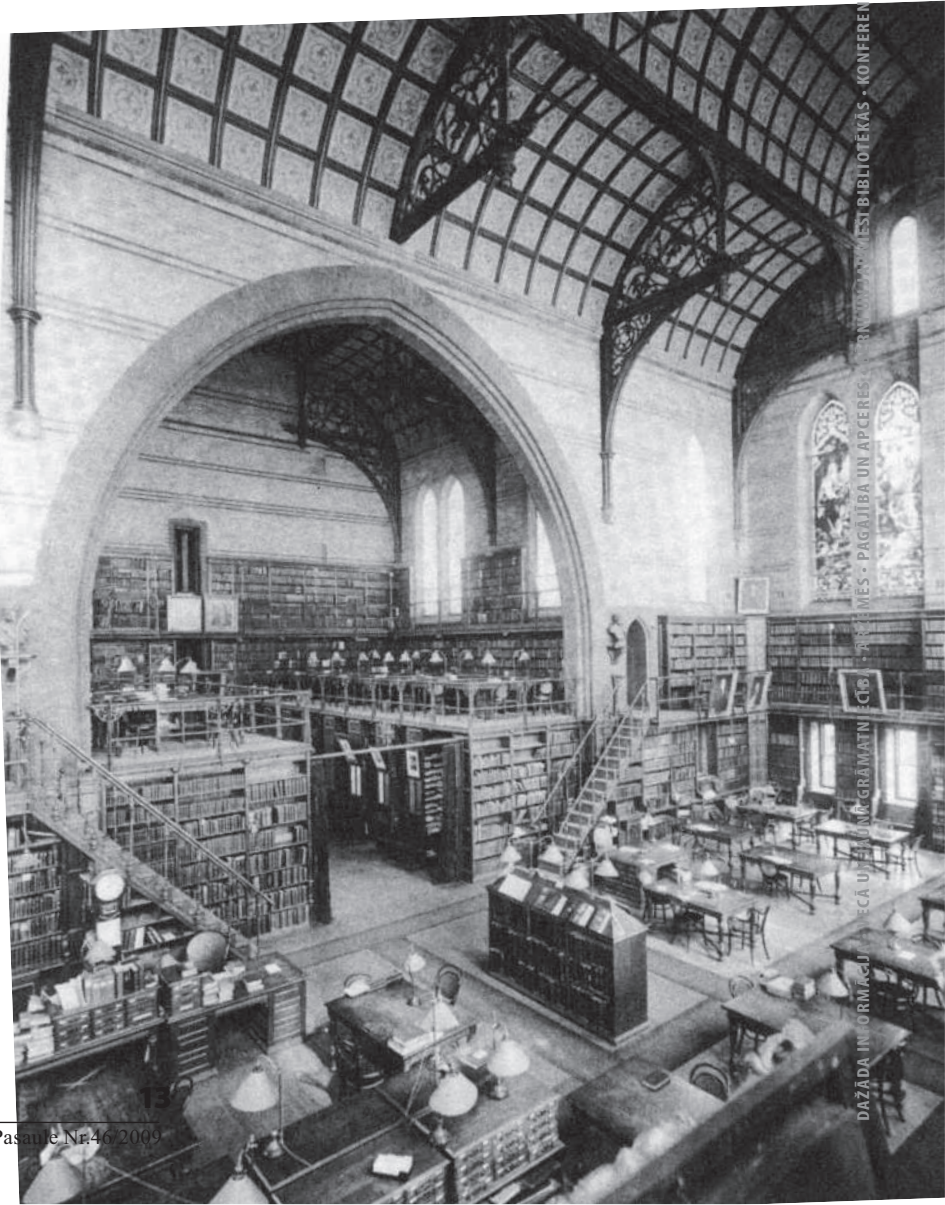
Metriskā sistēma pirmo reizi pasaulē tika pieņemta Francijā 1795.gada aprīlī, Lielās Franču revolūcijas laikā. Tomēr tās izplatību pasaulē bremsēja "revolucionārā"

izcelšanās, tādēļ vēl ilgu laiku valdīja katras valsts nacionālā un tradicionālā mērīšanas sistēma, piemēram, jūdže, olekts un mārciņa.

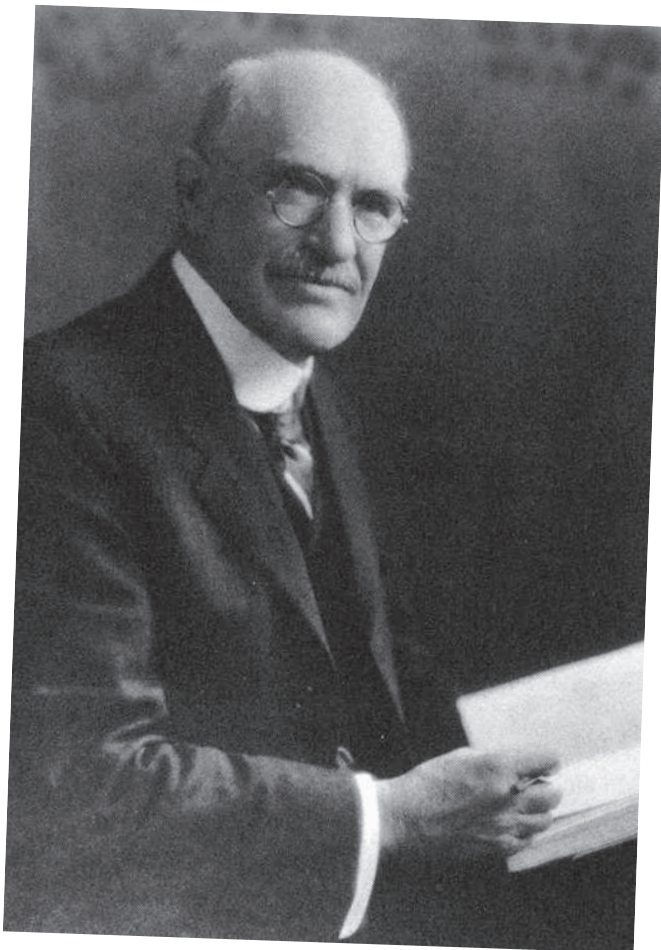
1875.gadā Parīzes starptautiskajā konferencē, kas tika rīkota pēc Sanktpēterburgas Zinātņu akadēmijas iniciatīvas, 17 valstis parakstīja *Metrisko konvenciju*, lai nodrošinātu vienotus mērījumus un pilnveidotu metriskās sistēmas mērus. Tomēr pat valstis, kas parakstīja šo konvenciju, pilnībā ieviest metriskā sistēmu atturējās. Piemēram, Krievijā 1899.gadā metriskā sistēma bija vien "pieļaujama tikai kā piemērs". Tikai 1918.gada septembrī, kad pie varas nāca lielinieki (boļševiki) tā tika ieviesta kā obligāta ar speciālu dekrētu: pamatojums — metriskās sistēmas "revolucionārā izcelšanās".

Metriskā sistēma vēl šodien ar lielām grūtībām lauž savu ceļu Amerikā, bet 19.gadsimtā tās ieviešana bija atkarīga no pareizas propagandas. M.Djūijs desmitiem gadu garumā publicēja rakstus, uzstājās dažādās auditorijās, lai iegūtu atbalstītājus metriskās sistēmas ieviešanai Amerikā. Dedzīgs metriskās sistēmas piekritējs viņš bija gan kā matemātiķis pēc savas akadēmiskās izglītības, gan kā bibliotekārs pēc aicinājuma, gan kā DDK izveidotājs.

Savukārt angļu valodas reformētāji izvirzīja mērķi — atvieglot angļu valodas apgūšanu emigrantiem, kas ieradās ASV uz pastāvīgu dzīvošanu. M.Djūijs šajā sakarā rakstīja: "Var piekrist tam, ka angļu valodai nepieciešama padziļināta apmācība, pirmkārt gramatikā un leksikā. Bet kādēļ gan jāatceras lieki burti? Kādēļ viens

Kolumbijas koledžas bibliotēkas lasītava ap 1887.gadu

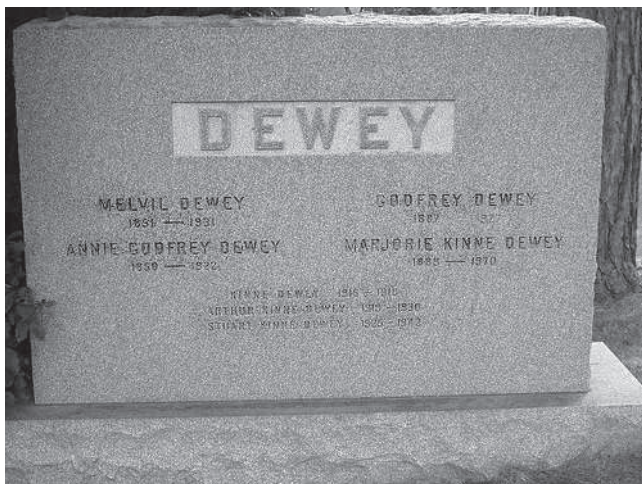

M.Djūijs mūža nogalē

un tas pats burts salikumā ar citiem burtiem verbālajā izrunā skan dažādi? Pareizāk būtu, pēc reformētāju domām, amerikāņu angļu valodas variantā ieviest principu *viens burts — viena skaņa*. Lai amerikāņu valoda ir angļu valoda, taču citādāka — daudz vieglāka gan ikdienas lietošanā, gan apgūšanā. Kādēļ, piemēram, rakstīt *Dewey*, ja puse no šiem burtiem netiek izrunāti? Vienkāršāk taču būtu rakstīt tā, kā to izrunā — *Dui*.”

Citi piemēri: kafija/cofi (*coffee*), skolotājs/techer (*teacher*), vienbalsīgi/unanimusli (*unanimously*), iespējams/posibl (*possible*), daudz/meni (*many*), svars/weit (*weight*), prasme/eficiensi (*efficiency*), mēle/tung (*tongue*). (6)

M.Djūijs reizēm arī rakstīja, pārkāpjot angļu valodas ortogrāfiskās tradīcijas, taču praktiskus rezultātus tā arī neguva.

M.Djūija ģimenes kapakmens

Nobeigums

M.Djūijs atbalstīja bibliotēku starptautisko sadarbību, jo uzskatīja, ka bibliotekārs nav tikai “grāmatu izsniedzējs”, bet gan — sabiedrības audzinātājs un apgaismotājs. (7)

Vēlāk, jau brieduma gados, M.Djūijs atzina, ka ir tikai divi izglītības ceļi: sistemātiska zināšanu apguve no bērnudārza līdz koledžai vai arī skolojoties visas dzīves garumā, neapmeklējot mācību iestādes. Abos gadījumos, norādīja M.Djūijs, nevar iztikt bez bibliotēkas. (1)

Varētu šķist, ka visi M.Djūija biogrāfijas fakti ir apzināti, jo viņš pats ir uzrakstījis autobiogrāfiju, atstājis savu personīgo arhīvu publiskai lietošanai, vēl dzīves laikā devis norādes par autortiesībām uz savu mantojumu. Tomēr pētniekiem, kas vēlētos pievērsties kādai no viņa dzīves šķautnēm, iespējas aizvien ir neizmērojamas. (9)

M.Djūija arhīvs atrodas Kolumbijas Universitātē, materiāli aptver laiku no 1874. līdz 1931.gadam. ASV Kongresa bibliotēkā kopš 1930.gada glabājas visi DDK redakcionālie materiāli. (9)

Pirms 77 gadiem, 1931.gada 26.decembrī pārstāja pukstēt izcilā amerikāņu bibliotekāra sirds. Tomēr vēl aizvien bibliotekārajā sabiedrībā M.Djūija vārds tiek izrunāts ar cieņu un pateicību. (9)

Izmantotie informācijas avoti

1. Dewey Melvil. **No**: *Encyclopedia of library and information science*. New York : Marcel Dekker, 2003. Vol.2. P.839–849.
2. Dewey, M. *Diary ; Various dates : Dewey kept a diary from the age of fifteen to 1877*. It is with the Dewey papers, Columbia University Libraries, Special Collections, hereafter referred to as Dewey papers.
3. Dewey, Melvil. Decimal classification beginnings. *Library Journal*, 45, 1920. **In**: Weigand, Wayne A. The Amherst method : the origins of the Dewey Decimal classification scheme. *Libraries and Culture*, Vol.33, No.2, 1998, p.1.
4. Ryward, Boyd, W. The origins of information science and the International Institute of Bibliography/International Federation for Information and Documentation (IFID). *Journal of the American Society for Information Science*, Vol.48, Issue 4, 1997. Special topic issue: History of documentation and information science, part 1, p.289–300. ISSN 0002-8231.
5. Melvil (Louis Kossuth) Dewey biography (1851–1931) (originally Melville Dewey) [tiešsaiste]. Online Encyclopedia [skatīts 2008.g. 18.martā]. Pieejams: <http://encyclopedia.jrank.org/Cambridge/entries/089/Melvil-Louis-Kossuth-Dewey.html>
6. Melvil Dewey [tiešsaiste]. Lyndon State College [skatīts 2008.g. 18.martā]. Pieejams: <http://community.lyndonstate.edu/library/AboutUs/TheHistory/MelvilDewey/tabid/239/Default.aspx>
7. Великие люди — библиотекари : от А до Я. Сост. Е.И.Полтавская; под ред. Ю.Н.Столярова. Москва : Школьная библиотека, 2005. 160 с.
8. Соловьева, Л.С. Десятичная классификация Дьюи [tiešsaiste] : ее особенности и возможность использования для создания электронного каталога. Электронная библиотека. Государственная публичная научно-техническая библиотека России [skatīts 2008.g. 18.martā]. Pieejams: http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea95/report/rep133_r.html
9. Сукиасян, Э.Р. Слово о Мелвиле Дьюи [tiešsaiste]. Электронная библиотека. Государственная публичная научно-техническая библиотека России [skatīts 2008.g. 18.martā]. Pieejams: http://www.gpntb.ru/win/ntb/ntb2002/5/f5_16.htm
10. Чистяков, Олег. Шелест страниц как шелест веков [tiešsaiste]. Цікаво про бібліотеки. Централізована бібліотечна система Оболонського району [skatīts 2008.g. 18.martā]. Pieejams: <http://ocls.kyivlibs.org.ua/cbs/chistakov.htm>